

Duinen voor de wind?

NICO VAN GELDEREN, MONIQUE LÖFFLER EN RIEKS BOSCH

Al jaren komt in discussies over een natuurlijkere kust het kustgedeelte tussen Schoorl en Bergen naar voren als een gebied waar in de zeereep grote natuurwinst kan worden bereikt. Reden genoeg om dat stukje kust eens nader te bekijken!

Het gebied waar het allemaal om draait, is een lange smalle zeereep ten noorden van Bergen aan Zee tussen strandpaal 29 en 33, met erachter een breed duingebied. Het ligt deels in de gemeente Schoorl (Boswachterij Schoorl) en deels in de gemeente Bergen (Noordhollands Duinreservaat). Als we langs de zeereep lopen, valt op, dat het gebied in het noorden en in het zuiden hoog en steil is en dicht met helm begroeid. De zeereep lijkt hier op een zanddijk en vormt een sterk contrast met het achterliggende duingebied. In het centrale deel van de zeereep echter gaat dit forse zandlichaam plotseling over in een veel lagere zeereep, met op enkele plaatsen kleine stuifkuilen. Stuivend zand wordt hier duidelijk niet getolereerd; de stuifkuilen worden regelmatig dichtgeschoven, er wordt helm geplant en er worden takken neergelegd. Landinwaarts zien we enkele grote valleien, die parallel aan de kust liggen: de Fortvlakte, de Parnasiavallei, de Pirolavlake en het Buizerdvlak. Wat onmiddellijk opvalt is de uitgestrektheid van deze valleien. Deze wordt nog eens benadrukt door de aaneengesloten begroeiing van kraaiheide en kruipwilgstruweel. Hier en daar komen binnen de valleien ook wat hogere struwelen voor. Vochtige of natte valleiden ontbreken nagenoeg, zodat de zo waardevolle aan vocht gebonden vegetaties hier niet voorkomen. Nog verder landinwaarts zien we dat de valleien worden begrensd door hoge duinmassieven. Deze hebben een grillig verloop en zijn voor een deel begroeid met dennenbossen.

Blauwe zeedistel.

Waarom veranderen?

Al met al is er sprake van een landschappelijk bijzonder gebied, met name door de fraaie vergezichten, de grote variatie in duinvormen en de hierbij passende vegetatie.

Toch is er een goede reden om deze plek te veranderen. Vanwege de veiligheid wordt de zeereep goed op sterkte en hoogte gehouden. Om wegstuiven van deze natuurlijke zeewering te voorkomen worden regelmatig stuifkuilen dichtgemaakt en helm aangeplant. Nu zijn verstuingen eigenlijk noodzakelijk voor het duinmilieu met zijn afwisselend landschap en zijn gevarieerde flora en fauna. Veiligheid gaat hier dus ten koste van variatie. Gelukkig wint de gedachte steeds meer terrein dat er ook met behoud van onze veiligheid mogelijkheden bestaan voor natuurlijk kustbeheer.

Juist tussen Schoorl en Bergen zijn de omstandigheden uitermate geschikt voor natuurlijk kustbeheer:

- De veiligheid is bij het toelaten van de invloed van wind en zee niet in het geding. Aan de landzijde van de valleien ligt een brede en hoge duinenrij, die van voldoende omvang is om eventueel binnenstromend zeewater tegen te houden. Uit berekeningen blijkt dat zelfs bij extreme waterstanden en golfhoogten geen doorbraak van deze duinenrij zal optreden.
- Er vindt geen waterwinning (meer) plaats in het gebied.
- Wind en zee hoeven geen problemen op te leveren voor de recreatie. Grote delen van het kustduingebied zijn momenteel afgesloten voor het publiek en er liggen maar weinig paden. Voor de natuurgerichte recreant zal het gebied zelfs winnen aan waarde.
- Bij het huidige beheer van de zeereep is te zien dat in het lage deel van de zeereep gemakkelijk stuifkuilen ontstaan. Er wordt dan ook verwacht dat bij natuurlijk kustbeheer de wind relatief snel een grote invloed zal hebben op het gebied. Omdat de valleien nogal laag liggen ten opzichte van het hoogwaterpeil kan het tevens gebeuren dat het gebied incidenteel overstroomt met zeewater.

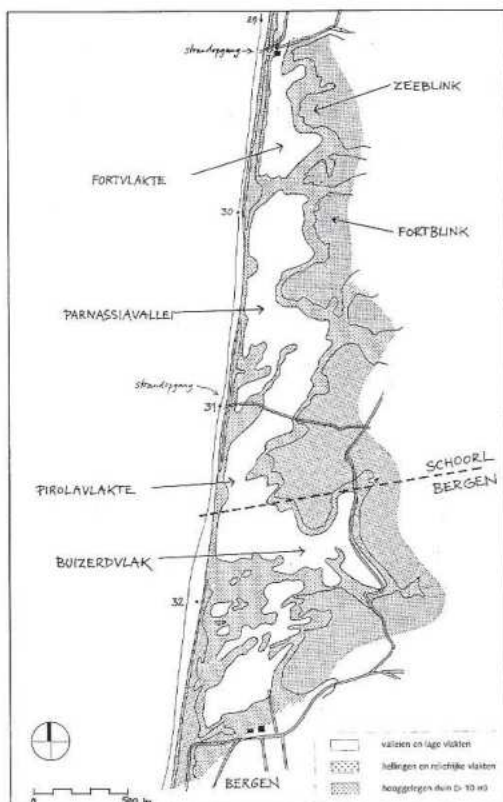
Toekomstvisioenen

Hoe zouden de kustduinen er hier uitzien als bovengenoemde verstuingen wel een kans zouden krijgen?

We gaan ervan uit dat wind en zee alle kans krijgen de zeereep verder te verlagen en te verzwakken. De zeereep is niet zo duidelijk meer als dijk aanwezig, maar is nu onregelmatig gevormd en soms enigszins landinwaarts gewaaid. De hoeveelheid stuivend zand neemt sterk toe. Planten die zich thuisvoelen op kaal zand, profiteren van de situatie, zoals de blauwe zeedistel en zeeraket.

Het valleien-landschap behoudt z'n fraaie uitgestrektheid, maar wint tegelijkertijd aan variatie. Dit hangt samen met de toegenomen verstuingen waardoor het aantal pioniervegetaties toeneemt. Verder zijn door uitstuing tot op het grondwater

Een uitwerking van het natuurontwikkelingsproject kustduinen Schoorl/Bergen.

hier en daar vochtige laagten ontstaan, waarin we karakteristieke planten kunnen aantreffen die een vochtige omgeving nodig hebben.

In de loop van de tijd zal door verdere erosie van de zeereep bij storm zeewater in de valleien stromen. Zelfs als dit maar sporadisch gebeurt, betekent dit een veel grotere variatie aan milieuomstandigheden en groeimogelijkheden voor bijzondere plantensoorten. Uiteindelijk zal er mogelijk vrijwel dagelijks overstroming van delen van de valleien plaatsvinden. Op deze wijze ontstaat op natuurlijke wijze een slufter. Een deel van de uitgestrekte kraaiheidevelden in de valleien zal hierdoor veran-

Bontbekplevier (foto: Henk Harmsen).

deren in een zoutminnende kweldervegetatie. De invloed van de zee zal de omgeving steeds weer veranderen. Hogere en lagere, zandige en meer kleige terreindelen wisselen af met lage duintjes, waardoor een mozaïek van plantengemeenschappen ontstaat. In het gebied zijn allerlei nieuwe soorten broedvogels aanwezig, bijvoorbeeld steltlopers als kluut, bontbekplevier, strandplevier en wulp. Er komen meerdere roofvogelsoorten voor: buizerd, bruine kiekendief, velduil en de zeldzame zeearend worden regelmatig gesignaleerd.

Realistisch?

Dat dit toekomstvisioen realistischer is dan op het eerste gezicht lijkt, leert ons de historie van het gebied. In het recente verleden hebben tussen Schoorl en Bergen verschillende zee-doorbraken plaatsgevonden: in 1928, 1953 en in 1974. Het binnendringende zeewater werd destijds goed tegengehouden door de landinwaarts gelegen hoge duinmassieven. Het lijkt er dus op dat als de toch al lage zeereep nu maar met rust wordt gelaten, wind en zee ook nu weer hun invloed op het duin zullen opeisen.

Het realiteitsgehalte wordt ook bevestigd door recent onderzoek. Hieruit blijkt dat de veiligheid hier gegarandeerd is en dat ook andere belangen niet in het geding zijn. Uit het onderzoek blijkt verder dat bescheiden maatregelen de natuurlijke processen aanzienlijk kunnen versnellen. Het gaat hierbij onder andere om het lokaal verwijderen van helm, het aanbrengen van kuilen in de zeereep en/of het afplaggen van duinvalleien. Of dergelijke eenmalige maatregelen wenselijk en noodzakelijk zijn, blijft vooralsnog een discussiepunt.

Slot

Na alle discussies en onderzoeken lijkt de tijd rijp om het gedeelte van de kust tussen Schoorl en Bergen, nu eens terug te geven aan de natuur. Dit past in het huidige kustbeleid, waarin onder andere geformuleerd is dat "daar waar de duinen breed genoeg zijn, ruimte wordt gelaten voor de ontplooiing van natuurlijke waarden via verstuiwing en sluftervorming". Ook in het Natuurbeleidsplan en in de uitwerking daarvan wordt gestreefd naar herstel en ontwikkeling van natuurwaarden door het bestaan van natuurlijke processen.

Voor de beheerder betekent natuurlijk zeereepbeheer een verandering van zijn werkzaamheden. Hij zal zich minder hoeven richten op alleen de zeereep, maar meer op een bredere waterkeringszone. Meer dan nu krijgt hij naast het waterkeringsbeleid te maken met andere belangen zoals bijvoorbeeld natuur en recreatie. Het effect daarvan op de waterkeringsfunctie moet nauwlettend in de gaten worden gehouden.

Ook zal hij zorgvuldig moeten gaan bijhouden hoe landschap, flora en fauna zich ontwikkelen. Want de tijd zal ons leren hoe de natuur omgaat met het veelbesproken kustduingebied tussen Schoorl en Bergen.

Nico van Gelderen is werkzaam bij het Ingenieursbureau Amsterdam.

Moniek Löffler is werkzaam bij de dienst Weg- en Waterbouwkunde van het Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat.

Rieks Bosch is werkzaam bij Bureau D & K te Leiden.